

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч. И Ю НЬ 15 СРЕДА № 138 (4622).

Өртөз 20 көп.

ЧЕР БОЛГАНДАН (1 арын). КҮРҮНЕГЕ — УЛАМ ХӨЙ ДҮКТҮ! (1 арын). СОВЕТ СИБИРЬДЕ (1 арын). Тыва автономиялуу областа хөй уругулары илерин «Иениң алдары» орденлер болгаш «Иениң медалы» медалдар-биле шаңналар дугайында РСФСР-ниң Дээди Советинин Чарыгы (2 арын). Ш. Сергеев. — Кызылдың башкы үн-лишесинде (2 арын).

Бистия совет рубль (2—3 арыннар). БАШТАЙГЫ БАЗЫМ: М. Чешуин. — (Чадананың музыка школының баштайгы концерттеринде) (3 арын). О. Мандарый. — Кино механиктери (3 арын). РЕДАКЦИЯГА ЧАГАЛААР (3 арын). «Тайыңның чаа совет планы» (4 арын).

Демисел улам күштөлүп турар (4 арын). М. Мамонов. — Чаа хроникалык болгаш өртем-непередилгенниң кино-фильмдерин көрүп (4 арын). КУШ-КУЛЬТУРА БОЛГАШ СПОРТ: К. Хагалаев. — Школяктарың XIX об-ласть спартакиады (4 арын). Чадаг терге беле Магаданга Москвага чедир (4 арын).

ПОЧТАЧЫ

Почтачы кижиле бүрүзүгө күзөңгич аалчы. Ол мынды болуп ужурайт-даа. Чүгө дөргө, бүтү делегейде болгаш бистия Тыва чуртунда хүн бүрү болуп турар онза болушкунары база об-ластың амыдыралында чаа-чаа чүүлдерин парлаан солун, сеткүүл-дерин, ол ышкаш чага-башкыларын, телеграммаларын почтачы ээлеринге чедирип берип, оларның сагаш сеткилин өөртүп турар.

Мынды болганда, чер-чериниң партия, совет болгаш хөй-ниңти органиациялары почтачылар-биле ажылды доктаамал чорулар, почта чедирилгенин боттарының кичээңгейиниң төвүгүн тургузар ужурайт. Бистия областың казөөңдө почта чедирилгесинде чамды чедикшиктерин болгаш четкестерин демдеглээр керек.

Каз-Хем районун «Коммунизмге орук» колхозунун баштаар чер-ин, партия органиациязы ырак ордарда малчынарга почта чедирер кижини тургускаш, аңаа тускай чик машинаны быгытсаан. Почтачыда комсомол органиациязының секретары аш Саралупов ажылдап турар. Колхозтун ажал-агынын ырак участоктарында ажылдап турар колхозчулар область солуннарын үгөн хүнүдө аам дараазында хүнде номчуп туралар. Эш Саралупов чүгө почта чедирери-биле кызылгарааттырмай, партияга даалга — агитатор хүлээгезин ак-сеткилдиг күөсөдүн, информацияны, бөсөдүн барган-на черинге номчуп чоруур. Ол-да районун «Кызыл тук» колхозунун даргаам аш Дикунор, партия эге органиацияның секретары турган аш Черноусов оларның фермаларга, бригадаларга, ырак ордарга почта чедирер кижини тургускашны-биле Ажыкта, Чодураада, Белбейде малчынар, Бүрөңдө хөвү бригаданында ажылдап турар колхозчулар чагылгаларын үзүктелешкинин болгаш четкес-тудуу ап туралар. Мындыг байдал Таңды районда «Межегей» болгаш «Ягесек» совхозтарда барын база айтыр ужурайт.

Областың колхозтарында, совхозтарында партия органиациялары көзөгө почта чедирилгенин удуртуп, фермаларга, бригадаларга, аң ылаңгы ордарда малчынарга почта чедирер кижилерин агитаторлардан шилип алыры ажыктыг дээрин Тес-Хем районун «Ак-Эрик» колхозунда партия органиациязының практикамы көргүзүп турар. Агитаторлар почта чедирип чораш, малчынарга бөсөдүн кылып берип, оларның чорулар почтазын хүлөп алгаш, колхозтун почтачыныг дужаап бээр. Ук районун Ленин аттыг колхозунга почта чедирилгенин багыт турганар. Колхозта партия комитети бо айтырарыг чуталаажып, боттук хемчегин ап тургаш, почта чедирилгенин ажыктыгын демдеглээр керек.

Колхозтар болгаш совхозтар колхозчуларын, ажылчыларын почтачыларын чедирилгенин доктаамал хандырышты СЭКП райкомнары болгаш райкукумары контролду күштөдирери чутула. Көзөгө почта чедирилгенин экижигерин колхозтарда болгаш совхозтарда партия органиациялары, көзөгө Советтериниң кукукомнары кол рольду ойнар. Иччагааш, почта чедирилгенин дугайында айтырары боттарының хуралдарына чуталаажып, бар четкестерин ууткаар хемчеглерин алыр ужурайт.

Партия органиацияларының, көзөгө Советтериниң талазында харылаа ажыктыг сагаш салгайн турар черлерде почта чедирилгесинде шыдажар аргакч четкестер бар. Эрин районун «Кызыл сымдык» колхозунун малчынары аштар Барыс-Хөв, Торгут, Самба, Идам олар бо чылын чагыткан солуннарында чүгө 3—4 номерлер алган, Бай-Тайга районун «Малчын» колхозунун Баргы-Бажында, Тоолбайлда малчынары январь, февраль, март, апрель айларын солуннарының чартык-чамдымын май айда алганын колхозчу аш Хертек редакцияга дыңдаткан.

СЭКП-ниң XXI съездининиң шийтирлерин, көзөгө ажал-агынын улам ышак бөгүдөр дугайында партияның болгаш чазактың дараазында ап келген хемчеглерин амыдыралга боттандырбашаан, чеди чылдык ийги чымы — 1960 чылдың соругаларын хуусаа бетинде күөсөдүр дөш демисел турар ажал-ишчилерин почта харылаа-биле үзүктелешкин чокка хандырышты кол чүүл болза, колхозтарда, совхозтарда партия органиациялары почта чедирилгесинге контролун дыңзыдып, почтачылар-биле ажылды доктаамал чорулар, колхозтарын баштаар черлериниң, совхозтарын дирекцияларының почтачыларын четчелеп тургузары, оларын транспорт-биле хандырыш болур.

Бөдөөң ажал-ишчилериниң почта харылаазында негедезин хандыра дөш чүткүлдүг ажылдап турар Чаа-Хөл районун Ленин аттыг колхозунун почтачызы аш Хуваа-Сургу, Току районун «Май бир» колхозунда аш Сайгылга, Бин-Хем районун «Искра» колхозунун почтачызы комсомолчу кыс Юмбүү ышак дуржула-лыг, муракчы почтачылар областың совхозтарында, колхозтарында хөй. Олар чоңун хүндүктелди туралар. Фермаларга, бригадаларга, аң ылаңгы ырак черде малчынарга почта чедиреринге хөй-ниңтигид ажылыг чүткүлдүг кижилерин шилип алыры чүгүла.

Бөдөөң почтачыларының соругалы болза, ажылчы чоннарын почта харылаазында хүн бүрү өзүп турар күөдөдөр болгаш негеделерин өй-шаанда чогуур негедезинге чедир хандыраш болур.

Москвада семинар-човүлел хурал

Политиктиг болгаш өртем билгилер-ин непередилгенин талазы-биле Бүгү-аылда нийтилингенин баштаар чериниң база СССР-нин Эртемнер академиязының философия институтун чыгыны өртем аткезин пропагандалаар айтырыг талазы-биле семинар-човүлел хурал июнь 13-те Москвада азыттыганы.

Семинарның киржикчилери өртем атезминиң айтырыгыларын талазы-биле, база комсомол шийгөөдүп алырыга совет эртемниң болгаш техниканың чедикшиктерин дугайында азеон каш илеткөөдөрү диннаар болгаш чуталаажып көөр.

(СЭТА).

Суур чаагайжыдылгасы

«Межегей» совхозтун Алаак суу-ру бөзүлү үеге чедир чаагайжыдылга талазы-биле хожудап турар черлер-иниң бирөөн турган. Бо чылын суу-ру чаагайжыдылганы талазы-биле азеон ажылдар чоруттунуп турар.

6-6 мштарын тарып олурткан. Ажылчыны, албан-хаакчылар хуу-луна 70 ажыг бажынарын хөр-мишпеп, сонгаларын эде кылган бол-ган 150 ажыг мштарын оларның чыныгы тарып олурткан. 500 метр хире күдүмчү шалдерин сай, азеон топ дескалөө.

Баштайгы дүжүт

Чөөн-Хемчик районун «Искра» көзөгө ажал-агы артелинин ногаа бригадала бо чылын 30 га варто-фельд болгаш яам-бүрү ногаа культураларын олурткан. Бригада бо чылын колхозка 100 муң рубль-дин орулгазын кийерин хүлөөңгө. Ол хүлээгезин күөсөдүр дөш ам

үеге бригаданың кежигүнери но-гааларының ажаалгазынче уаг күш-тү салып турар.

Колхозтун столовазында чаа со-гуна болгаш редиска бар аларган. Ол болза бригаданың баштайгы дү-жүдү болур.

Владивосток. Бо чылдың июль айда ук хоорай 100 чыл болган оюн демдеглээр. Ам ол хоорай дээрге ыракка Чөөн күкте үлетпүрүн болгаш культураның улуг төптөрүн бирөөң апарган. Владивостокта салдыгы пароходтар өртөөли делегейде дыка хөй далай өртөөлдери-биле тудуш харылаагы.

ЧЕР БОЛГАНДАН

«Казметаллургия» трестин өөредилге комбинатын Казакстан-ның магнитказында тудуш ажыл-чарык профессионалдык университетин деп алап турар. Чоокта аңаа бөлек мергежилдиг ажылчыларын элөөңдөг доозушкуну болган. Даш-чыгар, бызачыгар, механикаторлар деп атты 100 хире кижин алган. Оларын шүптүзүн тудуш ажылдары-нын чутула черлеринче ажылдадып чорутканын. Карагандалык металлургия заводунун өөредилге комби-нады кадрларын белеткериңин тала-зы-биле Казакстанда эң улау — ол 28 чүүл ажылдарга ажылчыларын өөредип үндүрүп турар.

Николаев-Сочи аразының чаа артыкчылаа оруу-биле чартып кыл-ган «Петродворец» дээр телподо баштайгы чорунче айттылган. Ол телподо Николаев — Херсон — Одес-са — Епатория — Ялта — Феодосия — Новороссийск — Туапсе — Сочи аразы-нга ышак-бээр үргүчү чоруур.

Киргизияның Эртемнер акаде-миязының бөлек энергетиказының дуржулга шөүндө импульстуг ток бээр генераторун ажылдадып эгел-ээн. Ол херексел кызылчаштыг чанык байдалдыг ажылдар болгаш бүдүн-чартык миллион вольтулуг электри күжүн бээр. Ол болза Ор-таакы Азияда мындыг хевириниң кара-чыгыс херексел болур.

(СЭТА).

ОБЛАСТА ЧУРТТАЛГА ТУДУУНУҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА МЕДЗЭ

(1960 чылдың январь 1-ден май 1-ге чедир)

Районнар болгаш Кызыл хоорай	Капитал салым-чыгынын ажылааны (хуу-биле)	ажылчыларын көргөзүп (хуу-биле)
Бин-Хем	61,2	7,4
Таңды	57,6	17,2
Току	56,4	—
Сүт-Хөл	55,2	—
Тес-Хем	48,8	—
Чаа-Хөл	46,7	51,7
Каз-Хем	43	10
Чөөн-Хемчик	41,7	—
Кызыл хоорай	39	20,1
Улуг-Хем	35,4	—
Барыг-Хемчик	26	13,2
Эрикан	26	—
Өвүр	17,2	—
Бай-Тайга	16	—
областа нийтизи-биле	39,1	14,3

ЗАВОДУНҢ ТЕМПИЗИ ДҮРГЕДЕП ТУРАП

КРАСНОЯРСК. Красноярскиниң автомашынының реинна дугуйла-рын кылар заводун үш айлар бу-рунгарга ажылдагып кирген. Бүдү-рүгени дүргөн шийгөөдүп албы-шаан, оң коллективни чурттуң улус ажал-агыныгга он-он муң автомашина дугуйларын берген.

Бүдүрүлгө чорудугаларын ме-ханизацияны болгаш автомат-чытканының талазы-биле ол завод оон-биле бир дөмөй бүдүрүлгелер-ден артык болуп турар. Реинна холуматтарын кылып ап турар материалдарын холуур автоматтыг шүгүмнү белеткел чегинде тур-гускаш, ол шүгүм чуртта бир ду-гааргы шүгүм болур. Вулканиза-торларынң пети база чаа деряг-херекселдер-биле хандырыганын.

Чаа күчүдөрүн хуусаа бетинде шийгөөдүп алыр деп Красноярски-ниң дугуй заводунун коллектив-нин социалыктыг хүлээгезин мы-ндыг. Автопожыкшалар эштепкис Николай Косичев, каладровожа-тый Юрий Гринько болгаш эске-ри чаа-чүс ажылчылар бөлек көргүзүлгелерин чедип ап туралар. Апрель айга дөмөйлөөгө май айда дугуй бүдүрери үштүк бири чедир көвүдөөн.

Темпирини бедитпашаан, за-вод ам-даа тудуун үргүчүлөп тур-ар. Оң ийги элөөң бо чылдың төңчүзүндө ажылдала кирер.

ЗИМАДА ЧАА ТУДУГЛАР

ИРКУТСК. Улуг Транссибирь магистралының эртекин черде болгаш Анкара хеминиң солгай

СОВЕТ СИБИРЬДЕ

СЭИП ТН-НЫҢ ИЮЛЬ ПЛЕНУМУНГА УТКУШТУР

талакы адыры Ока хемде Зима (кыш) деп станция туруп турар. Оң бодунун алы Сибирьниң ка-дуну-дошкун агаар-бөйдүзүн айтып турганмы. Иччаа-даа бөгүтүг Зима — улуг болгаш хайнышкыны-гы, ажал-иштиг хоорай.

Хоорайда ышак дилер улау бү-дүрүлгө, гидролоя заводу тур-густунган болгаш олар продук-циязын берип турар. Олардан ырак өвөсте Иркутск областа бир дугааргы пест-таавы үлетпүрү бө-лүр черин тудуш шөүлү тускай-лаан, аңаа штапель костюмнер болгаш платье пестери бүдүрер талазы-биле күчүлүг комбинат түтүтүнгөн турар. Зимаың пест-таавы комбинаты бо чеди чылдың дургузуна түтүтүнгөн турар.

БЕДИК ДАГЛАРДА ОДАРЛАРДА СЕМИРТИП ОДАРЛАДЫШЫН БАРНАЛ. Алтайның колхозта-рын болгаш совхозтарын чик өр-тектиг эгт бүдүрерин көвүдөдүр дөш ордандышпаан, хөвүда тур-мар малдарын дагыт черлерге олардык семиртирин организа-циялар турар. Солонешенский рай-онун дага турар Чарышск совхо-зу өртен чылын крайныг хөвүлар-да турар ажал-агыларының мал-дарын бодунуң оदारларыга эки-миртип эгелөөн. Дуржулга өми-тирлерин көргөсөң. Чай дур-гузуна шарыжыгаш бурдуу 80 килограмм чедир деняын неэен. Даг-Алтай областың совхозта-ры бөлек дагаларда калык-лелгем оदारларыг болуп турар. Иччаа-даа оларын ам-даа четкес

Иркутск область. Делегейде эң улуг Братск ГЭС-тин тудуунда эң хазырсалгалыг ажылдар эгелөөн: 1961 чылда баштайга агре-гаттарын ажалдала кийер ужурайт. Ол соругалы күөсөдүр дөш тудуу коллективни бүтү-ле күөжөншиктерин салып турар.

Чурунта: эштекчилериниң му-ракчы бригаданының удурткучу П. С. Соловьев. СЭКП ТН-ның Пленумунга алдар кылдыр ма-лыкталып ажылче шийгөөң, ол бригада бетон салыр иш тала-зы улуг кранын хуусаазында 10 конук эрте эштеп тургуза-рын хүлөөңгө.

Фото М. Миневтин. СЭТА-ның фотохроникасы.

Бурятияда МЕДИЦИНА ХЕГЖҮЛДЕЗИ

УЛАН-УДЭ. Революция мурун-дагы Бурятияга дөрт эмнегелер че-рлер болгаш он дөрт эмчилер тур-ган, олар хоорайга ажылдап тур-ган. Ирак черлерге чурттал тур-ган бурят улус медицина дуалам-чызы албай чораяннар. Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузуна улустун чаагай чо-рууну болгаш калык кызылчаш-ның чайгылыш чок өскөнниң ачызында өзүп-төрүп чорук үш-катып өскөн. 1924 чылдан эгелөөң бурят улус 25 хуу көвүдөөн.

Ам үеге республика эмнегелер-профилактика албан черлериниң сыйрыг чыгышы-биле шийттыганы.

Ийн чыгыш эмнегелер, сана-зорторилер, дыштанымга бажына-ры, чүс-чүс уруглар асылери болгаш саатары тургустунган бол-гаш ажылдап турар. Колхоз, сов-

КУРҮНЕГЕ — УЛАМ ХӨЙ ДҮКТҮ!

„Кызыл тараачын“ колхозта

ЧАДАНА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районун «Кызыл тараачын» колхозунуң төвү — Даштыг-Кужур суурда кыргызда пунктуу хөй кыргыздалының ажылын массалыг чо-рудуп турар. Пунктуда 12-12 ха-чылыг 3 электрагрегат болгаш 10 ажыг хол хачылары бар. Ында 40 ажыг колхозчулар хөй кыргыздалы-н чөвкү хүнерде доозары-биле ажал-дын темпаны дүргөдеткен.

Хайнышкынынг ажыл

Тес-Хем районун Ленин аттыг колхозтун фермаларында хөй, эшкү-нүң кыргыздалы массалыг эгелөөн. Эртең чылдарга болза, хөй кыргыздалыгга колхозтун белеткел ба-гай эвес болган. Колхозтун Берт-Далга хөй фермазында 100 кижини ажаллаар чаа пунктуу дөрип тур-гускаш. Бо пунктуга 10.800 койла-ры, 1000 эшкүлери кырып, өөн 25013 кг дүктү алыр планныг. Бо болза колхозтун бүтү кыргың дүг-түнү 41 хуузу болуп турар.

24 ТОННАНЫ ДУЖААГАН

Чөөн-Хемчик районун белеткел-дер конторазыга колхозтардан дүк чүдүргөн автомашынарлар үзүктөл чок шүжүп кээп турар. Күрүнеге колхозтардан 24 тонна эки шынар-дыг дүк бө хүнерде дужааттыганын. «Кызыл тараачын» колхоз 5 ажыг тонна, Ленин аттыг, Сталин аттыг болгаш «Большевик» колхозтар 3—4 тонна дүктү күрүне салдыгга дужааганнар.

СИГЕН ШӨЛҮН СУГАРЫП ТУРАП

Чөөн-Хемчикте «Кызыл тараачын» колхозтун 56 малчынарын колхоз баштаар чери Узун-Бел, Бай-Тал, Сары-Тал, Суг-Бажы, Кызыл-Хадын деп черлерде 365 га сиген шөвүн суггарып 5 эвөөн ажалдыр тургускаш. Малчынар баштайгы хүнерде 112 га сиген шөвүн суггарган. Салык, Салат, Дүдүкөй оларын эвөөлөрү суггарылганы мурунку эвөөлөргө чоруп, шалыпчылар болуп турар. Тус-тус эвөөлөр бири суггарылганы доозар дөш социалыктыг чарышты калдырган, хайнышкынынг ажал-дап туралар.

Кыргызда түлүктөп турар

Таңды районун Сталин аттыг колхоз бо чылын 14 муң хире хөй кыргың. Ам кыргыңтамын 50 хуу ажал турар. Хөйлаан ортумаа-биле 1,4—1,7 килограмм дүктү кыргың ап турар, иччаага Овин Монгуш-оолдун каларын турар иртерин орту-маа-биле 2—2,8 кг дүктү берип тур-рар. Бо хүнерде күрүнеге 9 тонна дүктү саткан.

400 ХОЙДАН 1000 КГ ДҮК

Кыргызда ийн электри агрега-ты, 80 хире кижин хол хачызы-биле ажалдап турар. Кыргызданың белеткелни эки чо-рүктөөнү болгаш мында ажылдап турар ажал-ишчилерге таарымчалыг байдалды тургускаштыгга ук ажал-ишчилер эки дүргөн чоруп турар. Электри агрегаттамында ажалдап ту-

Кыргызда түлүктөп турар

Тадды районун Сталин аттыг колхоз бо чылын 14 муң хире хөй кыргың. Ам кыргыңтамын 50 хуу ажал турар. Хөйлаан ортумаа-биле 1,4—1,7 килограмм дүктү кыргың ап турар, иччаага Овин Монгуш-оолдун каларын турар иртерин орту-маа-биле 2—2,8 кг дүктү берип тур-рар. Бо хүнерде күрүнеге 9 тонна дүктү саткан.

Кыргызда түлүктөп турар

Тадды районун Сталин аттыг колхоз бо чылын 14 муң хире хөй кыргың. Ам кыргыңтамын 50 хуу ажал турар. Хөйлаан ортумаа-биле 1,4—1,7 килограмм дүктү кыргың ап турар, иччаага Овин Монгуш-оолдун каларын турар иртерин орту-маа-биле 2—2,8 кг дүктү берип тур-рар. Бо хүнерде күрүнеге 9 тонна дүктү саткан.

Кыргызда түлүктөп турар

Тадды районун Сталин аттыг колхоз бо чылын 14 муң хире хөй кыргың. Ам кыргыңтамын 50 хуу ажал турар. Хөйлаан ортумаа-биле 1,4—1,7 килограмм дүктү кыргың ап турар, иччаага Овин Монгуш-оолдун каларын турар иртерин орту-маа-биле 2—2,8 кг дүктү берип тур-рар. Бо хүнерде күрүнеге 9 тонна дүктү саткан.

Кыргызда түлүктөп турар

Тадды районун Сталин аттыг колхоз бо чылын 14 муң хире хөй кыргың. Ам кыргыңтамын 50 хуу ажал турар. Хөйлаан ортумаа-биле 1,4—1,7 килограмм дүктү кыргың ап турар, иччаага Овин Монгуш-оолдун каларын турар иртерин орту-маа-биле 2—2,8 кг дүктү берип тур-рар. Бо хүнерде күрүнеге 9 тонна дүктү саткан.

Кыргызда түлүктөп турар

Тадды районун Сталин аттыг колхоз бо чылын 14 муң хире хөй кыргың. Ам кыргыңтамын 50 хуу ажал турар. Хөйлаан ортумаа-биле 1,4—1,7 килограмм дүктү кыргың ап турар, иччаага Овин Монгуш-оолдун каларын турар иртерин орту-маа-биле 2—2,8 кг дүктү берип тур-рар. Бо хүнерде күрүнеге 9 тонна дүктү саткан.

Кыргызда түлүктөп турар

Тадды районун Сталин аттыг колхоз бо чылын 14 муң хире хөй кыргың. Ам кыргыңтамын 50 хуу ажал турар. Хөйлаан ортумаа-биле 1,4—1,7 килограмм дүктү кыргың ап турар, иччаага Овин Монгуш-оолдун каларын турар иртерин орту-маа-биле 2—2,8 кг дүктү берип тур-рар. Бо хүнерде күрүнеге 9 тонна дүктү саткан.

Кыргызда түлүктөп турар

Тадды районун Сталин аттыг колхоз бо чылын 14 муң хире хөй кыргың. Ам кыргыңтамын 50 хуу ажал турар. Хөйлаан ортумаа-биле 1,4—1,7 килограмм дүктү кыргың ап турар, иччаага Овин Монгуш-оолдун каларын турар иртерин орту-маа-биле 2—2,8 кг дүктү берип тур-рар. Бо хүнерде күрүнеге 9 тонна дүктү саткан.

Кыргызда түлүктөп турар

Тадды районун Сталин аттыг колхоз бо чылын 14 муң хире хөй кыргың. Ам кыргыңтамын 50 хуу ажал турар. Хөйлаан ортумаа-биле 1,4—1,7 килограмм дүктү кыргың ап турар, иччаага Овин Монгуш-оолдун каларын турар иртерин орту-маа-биле 2—2,8 кг дүктү берип тур-рар. Бо хүнерде күрүнеге 9 тонна дүктү саткан.

Кыргызда түлүктөп турар

Тадды районун Сталин аттыг колхоз бо чылын 14 муң хире хөй кыргың. Ам кыргыңтамын 50 хуу ажал турар. Хөйлаан ортумаа-биле 1,4—1,7 килограмм дүктү кыргың ап турар, иччаага Овин Монгуш-оолдун каларын турар иртерин орту-маа-биле 2—2,8 кг дүктү берип тур-рар. Бо хүнерде күрүнеге 9 тонна дүктү саткан.

Кыргызда түлүктөп турар

Тадды районун Сталин аттыг колхоз бо чылын 14 муң хире хөй кыргың. Ам кыргыңтамын 50 хуу ажал турар. Хөйлаан ортумаа-биле 1,4—1,7 килограмм дүктү кыргың ап турар, иччаага Овин Монгуш-оолдун каларын турар иртер

БАШТАЙГЫ БАЗЫМ

(Чадааның музыка школарының баштайгы концерттеринден)

Зар ыржым шипшин-не турган. Хуреп-кызыл хилең көжеге шимчеш дөш, ийи таланыңче чоорту аялтыла берген. Оон спенага Чадаанын музыка школарының өрендикчери болгаш башкылары көстүп келгенер. Оларын залды шыгырт долдур олурушкан көрүктүлөр динжиттиг адыш часкашкылары-биле хүлээп алганнар.

Түнөө концертте школарың өрендикчи бүрүү школарың, ада-пелериниң, хөй-шипшиниң мурунуга шыла-галда-отчөдун тудуп киришкенер. Өрендикчилерниң хөй нуруузу музыкага кайгамчы салым-чалаанын көргүскенер. Чижээ, Люда Шатовкина пианинога Чайковскийниң «Куулар хөлү» деп балетинден бичи кууларың танчызын дыка эки күүсеткен.

Бо болза түнөө концерттиң эгелээни ол. Иңчаарга ол концерт хөй-нүп ыры-биле эгелен. Чоокка чедирле нотаны-да, мрлаарыны-да дүрүм-верин-да көңгүз билбес турган 8 хардын 13 хар чедир уруглар аны-бүрү аялгаларын бүзүредип ирлал билер апарганнар. Оларның «Анык ленинчилер» деп баштайгы ырымы-ла бүгү дынаачыларның салым-сеткилин хаара тудуп чаалап алган.

Баянга «Узунлар» деп турк танчынын ойнап күүсеткен Дыртык-Нара Монгушту дугайында түвө чугалазайн барып болбас. Дыртык-Нара, шынап-ла музыкага салым-чалаанын оол. Ол шылаш өөредилеге эки түр-нелдерин Шура Грибанова, Донгак Эрес-оол, Светлана Базыр-оол, Витя Лалин, Вера Гобелко, Нада Волимина, Люда Романюк болгаш еске-даа өрендикчилер чедип алганнар.

Музыка школарының өрендикчилериниң түнөө концерти баштайгы номерлеринден-не солун болган. Ол болза, ол школарың директору Семен Лукин Бухтуевтиң чогаалдычы, ты-ыншыр, харым-даа организмачы ажалдыаны ол болбайн калчарар. Оон-биле калы школарың башкылары пианист Автонова Александровна Молодкинамын, баянист Виктор Николаевич Миросовтуң уругларын музыкага салым-чалаанын илередиң, ол талантыларның сайырадына чогуур дузаны көргүзүп келгенине оназалал дегелестендиң ара-док. База ол шылаш өрендикчилериниң арасында ирражылыга база тыптың унген. Кост-Анатолийскийниң «Школады чакы салыш» күүседин турда, Юра Матвеев, Васа Куетов, Юра Арсехин олар эгелекчилер бооп ирлал турда магаалым-ла дынаксанчыг болган.

Музыка харекселдери-биле ойнап турга, күүседикти чүтө ол харекселдериниң үнүң эскерип динчал чанчыгар эвес, харын арга-ыштың-лаа, оом-шынааның-даа, кову шөлдүң-даа ойнаш шипшонин дынап бил улук журут. Иңчаарга Ол Оун Филипптиң «Өлей ыры», Витя Кукин, Юра Зверев «Шатка хадынчыгаш турган» деп ырыны чүтө эскил-санын талзы-биле эки дамчыткан эвес, харын оларны техника талзы-биле күүселдези база эки күүседип шыдааннар.

Иңчаарга хөйгүч ыры музыка школарының программаның бөүгүзү көрдүнген. Иңдиг болганда хөйгүч ырының чедикшикниң болуру ол коллективти удуртуп баштап турар башкыларыңдан кол хамааржыр. Ол школарың ыры коллективиниң байдалын алгаш көөргө, корум куружунда, техника талзы-биле-даа, мрлаарының дүрүмнерин билериниң-да талзы-биле багай эвес бооп турар. Чижээ ол коллективтиң өрүс улустуң «Шакпын кемчигешче чоурттар мен» деп дөрт үнер-биле ыр-лаар ырызын кайгамчык эки күүсеткен айтып болур. Ол берге сорулган хөйгүч ырының киржикчилери — бичи өрендикчилер-да, оларны башкылары-да чедикшикниң боттандырып шыдааннар.

Түнөө концерттиң киржикчилери хөйгүч ырылары-биле калы пианинога, баянга база тус-тус номерлерин күүседип ойнааннар. «Бай-ла Кемчиим» деп тыва улустуң ыры деди баянистерниң ансамблиниң күүсеткени көрүктүлөрнүң сеткилинге дыка таарышкан. Көрүктүлөрнүң дилээни хандырып, ол ансамблидин киржикчилери ол ырызын катаптып күүсеткенер. Оон ынай, баянистерниң оркестри база дыка солун болган. Ол оркестриниң 20 киржикчилери тыва композитор Лаптанниң «Хөндөргөйи» деп ыры кайгамчык эки күүсеткенер. Музыка школарының өрендикчилери делегейниң хөй-хөй улустарының кыдаттарын, орустарын, тываларын, итальянларын, латыштарын, поляктарын база еске-лериниң-да байлак музыказын концертте ойнап күүсеткенер.

Түнөө концерт доостуру-билек, залга олурган хөй-хөй ада-пелер концерт спеназына чедер береш өөрүшкүтүн илередиң турганнар.

Культурлуг дыштанылга
Каз-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң ажал-ишчилериниң массалык дыштанылгы вакыт-тыг, шыктыг, ногаан аргының кыдынага болуп өткөн. Колхоз даргазы О. Насын-оол чыгыштан-нарга чакы тарылганың өрткөн байдалын болгаш амгы сорулгаларын дугайын чугалаан соонда колхоз бугдүргөзүнүн 30 ажыг мураачыларын акша-биле шапкан.

Чоокка чаа Сүт-Хөл районунуң баштаар чери районда лангым комиссарларының кежигүнериниң семинарын эрттирген. Хереглекчилер нийтилиндиң усташына холбаштыр садым ажалдык чыгарының болуп лангым комиссарларының ажал-чорудугазының дугайында лекцияны семинарны киржикчилери диннаан. Ол шыкша лангым комиссарларының кежигүнери боттарының арасына дуржулга солчуушкунун чорутканнар.

Каз-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң ажал-ишчилериниң массалык дыштанылгы вакыт-тыг, шыктыг, ногаан аргының кыдынага болуп өткөн. Колхоз даргазы О. Насын-оол чыгыштан-нарга чакы тарылганың өрткөн байдалын болгаш амгы сорулгаларын дугайын чугалаан соонда колхоз бугдүргөзүнүн 30 ажыг мураачыларын акша-биле шапкан.

Чоокка чаа Сүт-Хөл районунуң баштаар чери районда лангым комиссарларының кежигүнериниң семинарын эрттирген. Хереглекчилер нийтилиндиң усташына холбаштыр садым ажалдык чыгарының болуп лангым комиссарларының ажал-чорудугазының дугайында лекцияны семинарны киржикчилери диннаан. Ол шыкша лангым комиссарларының кежигүнери боттарының арасына дуржулга солчуушкунун чорутканнар.

Каз-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң ажал-ишчилериниң массалык дыштанылгы вакыт-тыг, шыктыг, ногаан аргының кыдынага болуп өткөн. Колхоз даргазы О. Насын-оол чыгыштан-нарга чакы тарылганың өрткөн байдалын болгаш амгы сорулгаларын дугайын чугалаан соонда колхоз бугдүргөзүнүн 30 ажыг мураачыларын акша-биле шапкан.

Чоокка чаа Сүт-Хөл районунуң баштаар чери районда лангым комиссарларының кежигүнериниң семинарын эрттирген. Хереглекчилер нийтилиндиң усташына холбаштыр садым ажалдык чыгарының болуп лангым комиссарларының ажал-чорудугазының дугайында лекцияны семинарны киржикчилери диннаан. Ол шыкша лангым комиссарларының кежигүнери боттарының арасына дуржулга солчуушкунун чорутканнар.

Каз-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң ажал-ишчилериниң массалык дыштанылгы вакыт-тыг, шыктыг, ногаан аргының кыдынага болуп өткөн. Колхоз даргазы О. Насын-оол чыгыштан-нарга чакы тарылганың өрткөн байдалын болгаш амгы сорулгаларын дугайын чугалаан соонда колхоз бугдүргөзүнүн 30 ажыг мураачыларын акша-биле шапкан.

Чоокка чаа Сүт-Хөл районунуң баштаар чери районда лангым комиссарларының кежигүнериниң семинарын эрттирген. Хереглекчилер нийтилиндиң усташына холбаштыр садым ажалдык чыгарының болуп лангым комиссарларының ажал-чорудугазының дугайында лекцияны семинарны киржикчилери диннаан. Ол шыкша лангым комиссарларының кежигүнери боттарының арасына дуржулга солчуушкунун чорутканнар.

Ленинград. «Краситель» заводта металлени деп дозу кылдыр чех ажы-лакта кирген. Оон электра тогу дамчытпас онза шынары, өле болгаш иңгит алыспас чоруу база химиктиг бугдүмелдер дегенден эскерилбес сызыгар демирлерни бугдүрүшүн талзы-биле еске чүңү-биле-даа солутунамас чүүл болур. Металлыны бугдүрүп үндүрериниң технологиязын полимеризастыг пластмастың эртемшиңчилер институтунда ажалдыкчылары «Севкабель» заводтун инженерлери-биле демнежип алгаш ажалдап кылганнар.

Чурукта: ажалчы Т. Я. Ольховская чехтин реакторлуг салбырында. Фото Г. Колосовтуну.

СЭТА-ның фотохроникасы

Чаа ясли

Артель бугдүргөзүнүн колхозчу хөрежениниң бүтүн киржилгенин хандырының, бичи уругларын култуурлуг өстүрүп кижиздернеге ясли улук жуур-дузалыг. Каз-Хем районда «Совет Тыва» колхоз чоокта чаа уруглар яслини амыткан.

Комсомолчу Д. Осуржанның эргелекчилини ол аслиниң дерилгеин багай эвес, арыг-шевери дыка эки. Колхозчу илер уругларын анаа улук сонунгалдыг эккен турар. Моон уламдыдан артель бугдүргөзүнүн хөрежениниң киржилгенин ылаңгы сөөлү үеде көскү экижээ.

Хөйжү Серенмаа, өшкү кадарчы Солдуймаа, саанчы Севилбаа, Саарбай, бызаа ажаакчы Камова, куш фермазында Сычкина, хөвү ажалында Биче, Долгар шыкша үлгерил өштери артель бугдүргөзүндө хөйү илередиң болур.

Д. САЛЧАН.

Семинар

Чоокка чаа Сүт-Хөл районунуң баштаар чери районда лангым комиссарларының кежигүнериниң семинарын эрттирген. Хереглекчилер нийтилиндиң усташына холбаштыр садым ажалдык чыгарының болуп лангым комиссарларының ажал-чорудугазының дугайында лекцияны семинарны киржикчилери диннаан. Ол шыкша лангым комиссарларының кежигүнери боттарының арасына дуржулга солчуушкунун чорутканнар.

О. Санчай.

Кино механиктери

Виктор Крынин Кызылга киномеханиктер белектер куртуу дооскаш, Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хура» колхозунда көдөз клубка киномеханиги болуп ажалдап кирген. Ол ам ында үш чыл ажалдап турар. Чоңга кино көргүзүү айтыккан хүнеринде болуп турар болгаш оон шынары экижээ. Кино эгелдериниң мурунда оон кол уткамын көрүктүлөргө тайылбырап бээр. Хөвү суралгаларына болгаш мал фермаларына көдөз ажал-агымын мураактыг дуржулгаларын нестерткен киноларын дооламал көргүзүп турар. Ол шыкша ыраккы олардына малчыларга Виктор Крынин аппараттар сөөртүп алган бо-ла чедер берген турар.

Эш Крынин 1960 чылда чоңга кино көргүзүүнү экижидип тургаш кинодан 200 муң рубльдин ортугалын күрүнеге киирерин хүлээнип алган ажалдап турар.

Б. Багыт-оол.

«Чоңга чүңү-биле бараан болур мен?» деп айтырыг Чамзырай Дагбаны шагдын тура дүвүредип чораван. «Тудугжу, механик, агроном, башкы, эмчи... чогум кандымын шилип алыр мен?» деп айтырыг анаа тургустунуп келген. Киномеханик болурун Чамзырай Дагба дөрт шиптирлеп алган.

1949 чылда Новосибирск чоорайга киномеханиктерниң бир чыл хуузалыг куружун чедикшикниң дооскаш, Тес-Хемге хал келген.

О. Мандарый.

Танды районнуң Балтазында Култура бажымының бот-тымыңгыр уран чүүл бөлүмүнериниң киржикчилери област көрүлдезинге киржир өргө дөш чедикшикниң белекенип турарлар. Ылаңгы таныш бөлүмүнүн киржикчилери көрүлдеге чаа солун танышлары көргүзүлөр. Чурукта: таныш бөлүмүнүн киржикчилери кыстарың көрүлдеге белекенип турарлар. Фото В. Кулипановтуну.

Човаар Сеткил Чок дарга

Облпотребсоюзтун АТК-ы област мураактыг автоажыл-агылларының бирөөсү болуп турар. Иңдиг Болза-даа, ол АТК-ның начальниги эш Байыр-оол чолаачыларын, септекчилерин амырал-чуртталганың дугайында сөөлү үеде сакшы салбас апарган. Маана чижел кылдыр чакыма фактыларын көргүзөр болдун мен. Чолаачыларын канчаар ажалдап, туртпал, өөренип турарын эш Байыр-оол барык сонунгап көрбөй турар.

Бо чылдың март айда Хөмүшү Деспижек АТК-га чолаачылар кирген. Ол чолаачыга АТК-ның технология эш Крынин, ажал-агыл эргелекчи эш Согайков олар автортранспорт контролынага хамааржыр бичи чер бажыны бергенер. А каш-ла хонун чорда, май 28-те начальниги эш Байыр-оол Деспижекти кабинетте кездирип ажалдап: «Амгы сөөң чуртап олурар бажымының сөөң кым чөпшөрөөн чүвөл, дөп-дөраан ол бажымын үн!» деп дужаал берген.

— Өт-булегиң, ажал-төлдүг кижидир мен, ам кайнаар көкөр, кала барып чурттаар кижиди боор мен, дарга?

Д. КОНСТАНТИНОВ

Школа тудугларын сагдөдүп болбас

Өвүр районнуң төвү—Хандагайты суурга 160 орунунг интернатты тудурагы 300 муң аягы рубль, ылаңгыра ол-ла районнуң Солугура 200 олуттуг школары ажалгалга кирерине 650 муң рубль көрдүнгөн.

Иңчаарга Совет чакытың берген ол хөй акша-хөргөниң дерек кырында чогуу канчаар ажалдап турары? Хандагайты суурда интернаттыг тудуугу ханазы безин мынчага дээр доостунмаан, тудуугун темпаны сөөлү үеде кончут оожум чоруп турар. Ол шыкша Солугура тудуугун турар журутук школарың тудуг ханазы безин мынчага дээр белектериниң чүтүдө хөреж СЭКП-нин Өвүр районо, районнуң. Ол чүтүдө тудугларын ында чер-чер Советтери, колхозтар

баштаар черлери чедир үнелевейд турары дыка четпес.

Чере мынаш районнуң колхозтары школа тудугларын чедир үнелер көрбөс чорук барын чугалаа чорутур. Чүд дээрге районнуң «Торгалыг» колхозу 150 олуттуг школары тудуугун акша-хөргөниң аныр чылын-на алгаш, ол-ла чылын тудуп доозар бооп хүлээнгеш, мынчага дээр ол школарың тудуугун 12 курдук ханазын салгаш, ам тудуугу ара калпаш дүште чок олуруп турар.

Школарың чаа өөредилге чымынага бүрүн белектериниң чүтүдө хөреж СЭКП-нин Өвүр районо, районнуң колхозтар

Т. ТУВЕТ-ООЛ.

«Шынның» материалдарының изи-биле

„Зина Донгак өөренир ужуруг“

Мындыг эге-биле Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозунун каларчызы Д. Чамзырай Ак-Даш школарының бирги класкына өөренип турган уруу Зинаны кичээлден алгаш баргаш, ол-ла олчаван экижип кагбанын илереткен, башкы Э. Кечил-оолдун корреспондентизы «Шынга» парлаттыган.

Сүт-Хөл райкукумунуң редакция дынактыгы-биле алырга, ук корреспондентизы

Кызылдын чуртлаа мастерскаяның ажалында четпестери, бугдүрүп турар чурттарының шынарының кудугун илереткен Меркушьяның корреспондентизы «Шынга» парлаттыган.

Чуртлаа мастерскаяның директору Сузальцевтиң редакцияга дынактыгы бооза, ук корреспондентизы

ны коллективтиң нийти туралына чугалашкан болгаш мастерскаяны ажалында четпестери ууткаар, бугдүрүп үндүрүп турар продукцияны шынарын белектер кемчелери ажалдап кылган болгаш чуртукчу бугдүрүп билин белектер, ажалдык шынарын экижидер талзы-биле планыг ажалдаар сорулганы салган.

